

Костянтин ГРИЩЕНКО,
міністр закордонних справ України

СТРАТЕГІЧНА РІВНОВАГА ЯК ШАНС УКРАЇНИ У БАГАТОПОЛЯРНЬОМУ СВІТІ

При погляді на сучасну міжнародну політику пригадується фраза Бісмарка, що мистецтво державного діяча у тому, щоб «почути в шумі історії кроки Провидіння та пройти за ним певний відрізок шляху». Ми живемо у час, коли у світовій політиці та економіці відбуваються масштаб-

ні зміни, а назривають — ще масштабніші. Якби Бісмарк жив сьогодні, то побачив би у цих змінах кроки воістину історичного розмаху. І рецепт дій дав би той самий: побачити нову історичну динаміку — усвідомити її — використати на благо своєї країни. В останні 20 років маятник історії коливався швидше, ніж у попередні епохи. Ми звикли бути на роздоріжжі. Але цілком можливо, що з часів розпаду СРСР рішення, які ми приймаємо зараз, ще ніколи не були такими вирішальними. Моя стаття — про це.

Історичний момент

Історичний момент — це момент, коли починається нова епоха і коли держави світу визначають у ній своє місце. Відповідно, це момент, коли мали б вщухнути емоції, політичні ревнощі та амбіції. Це момент, коли єдиним відповідальним підходом у політиці є тверезість погляду та висновків, оскільки від них залежить успіх держави на десятиріччя вперед. Такий момент Україна переживає сьогодні.

Для початку потрібно визнати, що Україна, як і більшість держав світу, стоїть на порозі нової міжнародної реальності, яка буде або з вираженим знаком «плюс» або з так само вираженим знаком «мінус». Смуга глобального процвітання є у наступні десять років такою ж імовірною, як і економічна криза,

що призведе до перегляду звичних основ міжнародного життя. Україна має бути готовою і до першого, і до другого сценарію. Найголовніше: хоч би в який бік покотилося колесо історії, у природі не існує сценарію, за яким ці світові зміни не мали б прямого впливу на зовнішню політику України. Важливо усвідомити — якого саме.

Криза (або оновлення) Заходу. Економічний вимір

Немає сенсу заперечувати, що трансатлантичний Захід перебуває у кризі. Можливо, найбільшій із часів Другої світової. Вона має три виміри — економічний, геополітичний та ідеологічний.

Економічний вимір — найбільш очевидний.

Фінансові потрясіння 2008–2009 років і нинішня криза єврозони показали, що вибудована на Заході система соціальних гарантій втрачає стабільність на тлі поглиблення негативних демографічних тенденцій і масового перенесення промислових виробництв на Схід. Те, що ще недавно видавалося міцною фінансовою «підлогою», на очах іде з-під ніг цілих поколінь. Компанії, заводи, а іноді й цілі галузі перекочують до Китаю, Індії, Індонезії... Це стосується як багатьох членів Євросоюзу, так і Сполучених Штатів.

Попри масштаб проблем, що насуваються, США перебувають у кращій диспозиції для їх розв'язання.

Маючи більш консолідовану, ніж в ЄС, владу, більш мобільне населення, а також статус долара як світової валюти, Вашингтон має простір для протидії негативним економічним тенденціям. Найрадикальніший механізм — періодичне підвищення планки державного боргу. У тому числі через вливання на ринок нових доларів, що підкріплюються довірою мешканців Землі, які тримають заощадження в американській валюті.

Результатом стала фінансова «бульбашка» астрономічних пропорцій. З 26 січня стеля національного боргу США становить 16,4 трлн дол. У країні міцнішає розуміння, що цей шлях небезпечний і що держава не може собі дозволити розвиватися, як раніше. Зокрема, доведеться більше заощаджувати, стягувати вищі податки та знайти нові шляхи заохочення національного виробництва. Можливості для цього будуть, зокрема у світлі того, що іракська й афганська кампанії завершуються. Проте

ніхто не дасть гарантії, що скорочення державних витатків і зростання податків не пригнітить економіку ще більше. Іншими словами, в Сполучених Штатів попереду складний і відповідальний період, протягом якого вони, ймовірно, зосередяться на своїх внутрішніх проблемах.

Європейський Союз стоїть перед викликами аналогічного порядку, але його ситуація складніша. Принаймні з трьох причин.

По-перше, криза застала ЄС у момент, коли він ще не виробив оптимального (для свого збільшеного формату) механізму прийняття рішень. В умовах економічного шторму державному кораблю потрібний не лише вправний капітан, а й ефективна система навігації. На єсівському кораблі «капітанів» кілька, а система навігації, попри модифікації останніх років, усе ще громіздка. Популярна нині концепція виходу із кризи через поглиблення інтеграції звучить цілком логічно. Та якщо це буде поглиблення на вірець одного із членів ЄС, то в Євросоюзі можуть виникнути нові внутрішні лінії напруження.

По-друге, всі бонуси й гарантії «соціальної держави», якими багато років пишався ЄС, настільки глибоко увійшли в кров європейців, що будь-яка їхня корекція потребуватиме особливо болісних зусиль не лише на політичному, а й на глибоко індивідуальному рівні. У найближчі роки жителям ЄС доведеться пожертвувати деякими комфортними звичками, виробити більш жорсткі модальності повсякденного життя. Це шлях, на якому можуть мати місце зміни політичного ландшафту. Зокрема, підйом політичних сил, які сповідують популістську та ізоляціоністську ідеологію.

По-третє, перед ЄС стоїть проблема єврозони, при створенні якої припустилися помилок і дисбалансів. Їх виправлення є сьогодні, у тому числі з вищевикладених міркувань, складним завданням.

Ситуація складна, але не трагічна. Економічні проблеми Заходу — і американські, і єсівські — реально розв'язати. Проте для цього потрібне переосмислення речей, які досі здавалися фундаментальними. І йдеться не лише про перегляд основ «соціальної держави». Йдеться про нові моделі взаємодії держави та корпоративного бізнесу. Йдеться про новий рівень контролю за діяльністю фінансових ринків (реформа Додда-Франка у США була лише першим кроком на цьому шляху). Йдеться, врешті-решт, про переосмислення місця Заходу на терезах гло-

бального геополітичного впливу. І тут ми переходимо до другого виміру кризи.

Криза лідерства

Геополітична криза сучасного світу — це насамперед криза лідерства. Двополюсний світ канув у Лету. Туди ж пішов і однопольсний. Прогноз про те, що їм на зміну приходить багатопольсний, видається ймовірним, але швидше — на перспективу. Наразі світ виглядає радше як світ без вираженого геополітичного лідера. США та ЄС зосередилися на собі, а молоді «тигри» ще не виробили традицій експансіоністської політики на глобальному рівні. В геополітичному розумінні ми знову-таки стоїмо на порозі нової реальності, яка не обов'язково буде зі знаком «плюс». Хоча підстави для оптимізму є. Наприклад, у тому, що Захід сприймає зміни, що насуваються, без зайвого трагізму.

Мало хто ставить під сумнів, що починаючи з 2025 року КНР буде найпотужнішою світовою економікою. Дехто вважає, що з 2018-го. Це вже призвело і надалі сприятиме перегляду США та, меншою мірою, ЄС їх глобального порядку денного.

Специфіка ситуації полягає не лише в тому, що Захід буде змушений присвятити найближче десятиріччя розв'язанню своїх економічних проблем. Вона полягає й у тому, що інші регіони світу проходять період самоствердження, усвідомлення власних амбіцій та можливостей на міжнародній арені. Час вражаючого глобального економічного зростання (а саме такими були останні 20 років) створив унікальну ситуацію, коли на зміну одному світовому лідеру приходять десятки регіональних — з глобальною перспективою та прагненнями. Відбувається децентралізація глобального впливу, створюється нова система міжнародних відносин, в якій США, як і раніше, будуть невіддільною частиною, але вже більшою мірою як посередник. І, судячи з риторики Вашингтона, він до цієї ролі морально готовий.

Сполучені Штати не втратять місця глобального лідера. Але перестануть бути єдиним лідером. І, можливо, після «десятиріччя війн» така роль піде Америці на користь. Їй потрібна пауза — і для того, щоб привести до ладу внутрішні справи, і для того, щоб відновити довіру. Ми бачимо, як президентська кампанія у США розгортається на тлі дискусії щодо того, чи буде це сторіччя знову американським і чи потрібне Америці ще одне

«американське сторіччя». Американці самі мають дати відповідь на це питання. А від себе скажу: п'єдестал глобального лідерства достатньо широкий і для Америки, і для інших. Однак без Сполучених Штатів уявити його важко.

Переосмислення ідеології Заходу

Ідеологічний вимір триваючих на Заході змін — це насамперед переосмислення свого місця у світі. Як було сказано вище, у випадку США це означає поступове обмеження порядку денного глобального лідерства та географічний зсув пріоритетів. Натомість у випадку з ЄС це означає зміну ідеології того, що ми звикли називати європейським єднанням.

Ідеологічний імпульс європейського єднання, який тривалий час був визначальною характеристикою розвитку на континенті, іде на спад — частково з циклічних причин, а частково під впливом внутрішніх проблем ЄС. Як у політичних колах, так і на рівні виборця доводиться чути думку, що глава історії, пов'язана з єднанням континенту, в цілому завершена, і що проект «Єдина Європа» відбувся. Цим пояснюються дедалі нові правові перепони, які створюються на шляху нових хвиль розширення (наприклад, у вигляді положення про обов'язкове їх схвалення на референдумах у низці членів). Відповідно, після приєднання Балкан можна очікувати тривалої або навіть дуже тривалої паузи в процесі розширення ЄС на Схід.

Та обставина, що значна частина Європи залишилася за рамками ЄС, не викликає у більшості європейських лідерів ні емоційного, ні політичного дискомфорту. Особливо це стосується європейських амбіцій двох великих гравців — України та Туреччини. Існує стереотип, що їх приєднання порушить баланс сил в Євросоюзі, зруйнує демографічну рівновагу та спричинить фінансові видатки, яких ЄС не може собі дозволити. У цих застереженнях більше емоцій, ніж раціональних розрахунків. Проте саме їх ірраціональність робить дискусію щодо європейської перспективи для України та Туреччини особливо складною.

У більш загальному плані філософія зовнішньої політики трансатлантичного Заходу не може не змінюватися і під впливом тієї обставини, що з підйомом Китаю у світі з'являється кілька моделей успішної модернізації. Економічна та політична «вестернізація» вже не єдиний шлях до успіху. Сучасний

Схід — це новий, певною мірою альтернативний, шлях, елементи якого можуть запозичити решта країн світу. Проте і тут головне — тверезість, відсутність ейфорії. Адже і на Сході не все так просто.

Піднесення Сходу

Показники економічного зростання Китаю воістину вражають. Карколомна смуга економічного зростання завдовжки у три десятиріччя (в середньому 10% на рік). Вихід 440 мільйонів чоловік із кричущої бідності. Ривок від маргінальної аграрної країни до сучасного урбанізованого «виробничого цеху» світової економіки.

Китай знайшов оптимальне поєднання комуністичної ідеології, ринкової економіки та новаторського «державного капіталізму». Оптимальне — принаймні для себе і принаймні для епохи надлишку демографічних ресурсів. Та обставина, що ця епоха не безкінечна, а також ознаки соціального напруження в окремих китайських провінціях ще не означають, що Китай почне видихатися. Але це означає, що і йому у найближче десятиріччя доведеться шукати нові підходи, аби підтримати високий темп економічного зростання, залишатися привабливим для інвесторів, підтримувати прибуткове сальдо торговельного балансу та, найголовніше, давати власному населенню відчуття індивідуальної причетності до успіху держави. Неочікувана для багатьох життєздатність моделі державного капіталізму, з одного боку, та прихід до влади нового покоління китайської еліти — з іншого, дає підстави вважати, що Китаю до снаги не лише зростання, а й необхідні трансформації.

Позитивна динаміка вимальовується і на багатьох інших зростаючих ринках Сходу. У загалом сприятливих умовах сучасної світової економіки політична стабільність, передбачувані правила гри в економіці та позитивна демографічна динаміка відкривають двері до економічного прориву десяткам нових гравців. За прогнозом PricewaterhouseCoopers, уже через 10–15 років серед провідної п'ятірки економік світу тільки дві представлятимуть Захід, а три — Схід. У першій двадцятці Захід представлятимуть тільки шестеро. Решта будуть з Азії, Латинської Америки та Африки.

Держави, які протягом сторіч вважалися хворими, стають запорукою світового економічного здоров'я. При цьому оздоров-

лення Сходу зовсім не означає занепаду Заходу. Навпаки, сучасний світ настільки взаємозалежний, що високий рівень розвитку економіки майже автоматично означає високий рівень інтеграції з іншими економіками. І тому піднесення Сходу без одночасного «обвалу» на Заході не тільки не є парадоксом. Такий стан речей наразі є єдиною можливою формою продовження економічного зростання на глобальному рівні. В цьому унікальність нашого часу і шанс для України, для якої розташування на зламі цивілізацій сторіччями було джерелом викликів, а нині може стати джерелом нових можливостей. Для цього потрібна стратегічна рівновага у зовнішній політиці. І тут ключове місце посідає Росія.

Росія. Країна між епохами

Російська Федерація — наш найближчий сусід і головний торговельний партнер. У світлі історичних зв'язків і родинних уз, які пов'язують наші країни, для мільйонів українців вона більше, ніж просто сусід і просто партнер. Вона — своєрідний психологічний маркер у самоусвідомленні та світосприйнятті мільйонів українців. Для когось — як друга культурна батьківщина, для когось — як держава, що потерпає від тих же пострадянських хиб, які властиві й самій Україні і від яких вона намагається позбутися на шляху євроінтеграції.

Перефразовуючи популярний у нинішньому російському політичному лексиконі термін, Росія є частиною «українського світу». Цим пояснюється як потужність взаємного тяжіння двох народів, так і взаємна чутливість до будь-яких розбіжностей у питаннях зовнішньополітичної доктрини, внутрішнього розвитку та, звичайно, двосторонніх відносин. Високовольтний емоційний фон відносин України та Росії є їх найхарактернішою рисою, причому як на рівні політичного класу, так і на рівні рядових виборців. Це призводить до політизації багатьох питань, а отже — і до спекулювання на них. Будуючи плани на нову епоху, варто абстрагуватися від емоцій.

Говорячи про піднесення в одній частині світу та кризу в іншій, Росію поки що важко віднести до першої або другої категорії. Вона відновила свій статус світового гравця і незалежний голос. Вона не має комплексів у діалозі і з Заходом та Сходом. А з іншого боку, Росія, як і Україна, все ще перебуває між епохами. Як надовго — покаже час. Я виокремив би чотири чин-

ники, які впливають на позицію Росії на міжнародній арені (і, можливо, підштовхнуть її до змін).

По-перше, в добу наростаючої глобальної конкуренції за ресурси Росія з її запасом копалин та іншим природним «природним» отримує особливий статус. Від російських енергоносіїв залежить безперебійне функціонування величезного сегмента світової економіки. Це не обов'язково роль енергетичного прирідка. Це радше роль глобального гравця, який вступає у нову добу із колосальною форою порівняно з іншими. І вже від самої Росії залежить, як вона цю фору використає.

По-друге, вектори взаємного впливу розташувалися сьогодні таким чином, що Росія потрібна і Заходу, і Сходу. Звідси і нова тональність у відносинах з ЄС і «перезавантаження» у відносинах із США (гадаю, воно відновиться, щойно завершаться президентські кампанії у двох країнах). Звідси і активний діалог, торгівля Росії з Китаєм, Індією та іншими зростаючими ринками. Росіяни можуть сумувати за СРСР, але об'єктивно, з геополітичної точки зору, кінець світової біполярності пішов Росії на користь. Радянський Союз був для країн світу або противником, або другом. Сучасна ж Росія — глобальний гравець, у прихильності якого зацікавлені майже всі. І щонайменше — у тому, щоб Росія не була ворогом. Для України цей момент особливо актуальний.

По-третє, Росія демонструє оновлену національну свідомість, яка базується насамперед на усвідомленні колишньої величі російської нації та прагненні принести цю велич у нову епоху. Де усвідомлення, яке дехто називає новим російським націоналізмом, — спільний знаменник, що об'єднує як сучасну російську владу, так і більшість її внутрішніх критиків. Зовнішні критики бачать це як відновлення імперського духу. Проте об'єктивно це річ, яка дає Росії змогу «зосереджуватися», розвиватися як єдиному цілому. Для України важливо, щоб цей розвиток не мав антиукраїнської складової.

Врешті-решт, четвертий чинник полягає у тому, що Росія все ще чекає на плоди проголошеної політики модернізації. РФ прагне відновитися як регіональний лідер. Вона має об'єктивні передумови бути таким лідером для величезної частини пострадянського простору. Але щоб ці передумови були втілені в життя, вона має стати для свого оточення знаком справді ефектив-

них економічних перетворень. Завершення президентських виборів дає шанс на такі перетворення. Сподіваюся на їх успіх.

Шлях України

Отже, Україна вступила у третє десятиріччя своєї незалежності на тлі вираженого уповільнення західної експансії, економічного підйому Сходу та відновлення сильного національного духу в Росії.

Експансія Заходу (у вигляді глобального лідерства США та розширення ЄС) — це чинник традиційно важливий для багатьох українських політиків. Дехто побудував цілу філософію на тезі Бжезинського про те, що Україна — це ключ до «імперського статусу» РФ, і що в цьому наша головна геополітична цінність. Не замислюючись над тим, у чому буде цінність України, коли цей «імперський статус» перестане хвилювати Захід. Як співав колись Гребенщиков, «Если твой путь впечатан мелом в асфальт, куда ты пойдешь, когда выпадет снег?».

В умовах, коли на місці однополюсного світу виникає багатополюсний, можна вважати, що «сніг» випав. Оточення України кардинально змінилося, навіть порівняно з кінцем дев'яностих. Змінилася Росія. Захід змінив свої пріоритети. Чи треба нам змінювати наші? Пріоритети — ні. Шляхи їх реалізації — так.

Краще бути будівельним майданчиком Сходу і Заходу, ніж полем битви між ними. А щоб бути цікавим для світу саме у цій якості, потрібна зовнішня політика, жорстко прив'язана до інтересів бізнесу. Політика прокладання нових торговельних шляхів. Політика, в якій абсолютним пріоритетом є громадянин.

Яка зовнішньополітична концепція найкраще відповідає цим вимогам і потребам модернізації України? ЄС був відповіддю на всі питання, поки фінансував, опікав і спрямовував трансформацію у країнах-кандидатах. Сьогодні він суб'єктивно не має бажання (а також об'єктивно не має ресурсів) бачити Україну як країну-кандидата. Це може змінитися у перспективі, але нині нам треба прийняти це як даність, що прямо впливатиме на європейську політику України у найближче десятиріччя. І відповідним чином формувати свою політику.

Модернізація України

У сучасній Європі проглядаються дві моделі успішної модернізації. Назвемо їх умовно — польська і турецька. Перша зводиться до того, що держава декларує політику реформ за європейським зразком, мобілізує національний ресурс і здійснює ці реформи, отримуючи на кожному із цих кроків щирі підтримку ЄС. Друга зводиться до того ж, тільки підтримка ЄС уже не є вирішальним моментом.

Польська модель — це здійснення модернізації за критеріями ЄС у процесі набуття членства в ЄС. Турецька — це модернізація за критеріями ЄС в умовах невизначеності щодо майбутнього членства.

За умов, в які ми поставлені, Україні потрібна європейська політика, близька до польської, ще ближча — до турецької, але все ж таки з вираженою українською специфікою.

Специфіка, по-перше, полягає в тому, що вступ України до ЄС залишається метою, але ця мета залежить не лише від нашого розвитку, а й від низки об'єктивних складових європейського розвитку (фінансової кондиції ЄС, успішності його реформування, популярності ідеї подальшого розширення тощо).

Відповідно, оскільки модернізація України за європейськими критеріями залежить від нас самих, а євроінтеграція — і від нас, і від інших, то і наголос треба робити у першу чергу на модернізації і лише в другу — на євроінтеграції.

По-друге, попри послідовну підтримку наших друзів у ЄС (за яку ми вдячні), на шляху нашої євроінтеграції не буде ні щедрих субсидій, ні ейфорійних політичних заяв, ні, тим більше, консенсусу. Хоч би якими були наші успіхи, в ЄС завжди знайдеться «країна N» (часто можна навіть здогадатися, яка саме), що блокуватиме нас із власних егоїстичних міркувань. Будуть ситуації, коли те, що видавалося нашим попередникам авансом, нам доведеться «вигризати». Нова Європа буде більш егоїстичною. В ній будуть ситуації, коли навіть виражено проєвропейська Україна не матиме впливових «адвокатів». Треба бути до цього готовими.

Чому потрібна євроінтеграція?

Виникає запитання: якщо політичне тло настільки змінилося, якщо ідеологічний імпульс європейського розширення на-

стільки очевидно видихається, то чи потрібна прив'язка України до ЄС узагалі? Потрібна, і от чому.

По-перше, та обставина, що ідеологічний імпульс розширення зменшується, ще не означає, що це не буде компенсовано підвищенням економічного імпульсу. Теза про те, що Європі потрібне об'єднання технологічного ресурсу на Заході та енергетичного на Сході, цілком правомочна. Вона може вилитися у нову форму європейського єднання за участі Туреччини та пострадянських країн, насамперед по лінії чотирьох європейських свобод — свободи пересування людей, товарів, капіталів і послуг. Глибшого рівня інтеграції багатьом українським виборцям і не потрібно.

По-друге, ЄС для нас важливий не стільки як комфортабельний будинок, куди ми хочемо в'їхати, скільки як інструкція з будівництва власного комфортабельного будинку. Європейська інтеграція у нашому випадку — це схема імплементації європейських рецептів, успіху на українському ґрунті. А про імплементацію чинників, які у світлі кризи не схожі на рецепти успіху, можна ще й подумати. Амбівалентність ЄС у питанні членства України (а вона була завжди, незалежно від критичності нашого діалогу) розв'язує нам у цьому плані руки.

По-третє, Європа, навіть за всіх своїх нинішніх негараздів, — це образ успіху для більшості українців. Це знак надії, який український політикум прививав українському виборцю протягом двох десятиріч. Ідея майбутнього членства в ЄС міцно сидить у свідомості українського виборця. Орієнтація на ЄС стала «загальним місцем» для всіх провідних політичних сил в Україні. Висмикувати цю основу з-під ніг — це вносити у внутрішньополітичне життя елемент сум'яття.

Отже, європейська політика України повинна зберегти свій пріоритетний статус, але стати більш приземленою, прагматичнішою. Для нас важлива модернізація України та відкритість Європи (у рамках уже узгоджених Зони вільної торгівлі та Плану дій щодо лібералізації візового режиму). Водночас європейська політика — це частина ширшої концепції, пов'язаної із модернізацією країни. Вона відповідає на питання, куди ми прагнемо, але лише частково — на питання, як туди дістатися. На це питання має відповісти, серед інших чинників, наявність справжньої стратегічної рівноваги по інших напрямках.

Росія – як перспектива і виклик

У сучасному світі питання успішних реформ – це насамперед питання успішної інвестиційної політики. Звідки придуть інвестиції? Чому б не з Росії? Вона близька до нас історично і культурно. Торгівля з нею бурхливо зростає. Вона має вільний капітал. Вона має інтерес.

По-перше, проблема в тому, що часто цей інтерес не стільки економічний, скільки емоційний. Інвестиційні дивіденди РФ може отримати від будь-якої зростаючої економіки світу. Навіть запланований Євразійський союз, попри поширене переконання, може функціонувати і без української компоненти. Але іноді складається враження, що лише повернення України у свою зону впливу дасть деяким російським політикам відчуття повернення до звичного порядку речей, до «норми». В цьому – перешкода. Ми готові інвестувати у партнерство свій економічний потенціал, але не готові жертвувати прагненням будувати Україну саме за європейськими критеріями.

По-друге, частково в силу ментальної звички, а частково і під свідомими політичними впливами, теорії України як такого собі «чужого проекту» знаходять у свідомості деяких росіян кращий резонанс, ніж ідея дружньої до Росії, але окремої від неї української державності. Тим самим для перспективних відносин створюється не зовсім здорове тло. Над його поліпшенням треба працювати. Треба розширювати розуміння «норми».

З іншого боку, прагнення до партнерства з РФ – це константа нашої зовнішньої політики. Як частина «українського світу», Росія завжди буде для нас одним із полюсів тяжіння. За добрих обставин вона може бути для України найбільш дружнім, розуміючим партнером – і в реалізації економічних цілей, і у зміцненні національної безпеки. Та й за недобрих – не треба впадати в істерію та негативізм. Треба лишатися собою, себто європейською демократією, і цілеспрямовано, щиро розвивати відносини партнерства там, де Росія до цього готова.

А добрі нині часи чи не дуже – це вирішується зараз. І залежатиме не в останню чергу від нашої спільної здатності вирішити «енергетичні суперечки» на основі довгострокових стратегічних інтересів і стандартів, які прийняті у сучасному світі.

Отже, і Росія, партнерство з якою могло би бути відповіддю на базові питання зовнішньополітичної стратегії України, насправді є лише частиною відповіді.

Розширення обр'їв

Ми існуємо між двома магнітами впливу, і по кожному з них є своє взаємне тяжіння і свої лінії напруження. Крім цих двох напрямів, пріоритетність яких не ставиться під сумнів, у багатополярному світі потрібні партнери, не обтяжені прихованим порядком денним чи прагненням нав'язати свою волю. А знайти їх можна, тільки вийшовши за рамки, якими ми традиційно обмежувалися. Маємо шукати партнерів, зацікавлених в економічних дивідендах і політичній вигоді, яку принесе співпраця з Україною, але готових приймати її такою, як вона є. Себто незалежною, демократичною, з власним, українським, набором пріоритетів, у чомусь проросійською, в чомусь проєвропейською, а частково — «річчю у собі».

Взяти хоча б Туреччину. Найдинамічніша економіка в Європі, яка, по-перше, поруч, а по-друге, зацікавлена в Україні. По-третє, в Україні та Туреччині якщо не ідентична, то схожа ситуація в діалозі з ЄС. По-четверте, саме турецька модель модернізації (європейська за орієнтирами, самостійна за реалізацією) найбільш близька для України.

Цей останній аргумент, як на мене, найважливіший. В останнє десятиріччя ми побачили, як під впевненим керівництвом прем'єр-міністра Ердогана Туреччина здійснила успішні реформи і пройшла вражаючу трансформацію — внутрішню та зовнішню. Після тривалого періоду невизначеності, криз, корупції, розбрату турецький народ об'єднався і здійснив прорив у нову національну реальність. Ті, хто бачать за численними українсько-турецькими урядовими контактами, зокрема на рівні президента Януковича та прем'єр-міністра Ердогана, щось більше, ніж просто дипломатичну рутину, мають рацію. Це справді більше, ніж рутину. Це, по-перше, зародження нового регіонального тандема, а по-друге, запозичення досвіду, який може бути для України справді корисним. У тому числі досвіду інтеграції національної економіки у світову не за посередництва існуючих інтеграційних об'єднань, а напряму, самостійно.

Більш віддалений, але перспективний партнер — Китай. Були роки, коли, намагаючись випередити час на європейському

напрямі, ми відверто відставали на китайському. Надолужувати це відставання непросто. Проте іншого шляху у нас нема. Китай — це глобальна сила. Причому на полі європейської політики він має всі шанси бути силою спокійною, ненав'язливою, а це для нас особливо цікаво.

Добре, що українська влада нарешті консолідована. Ще краще, що вона не має сильної ідеологічної забарвленості та спрямована насамперед на наведення в країні ладу. Перефразовуючи Кіссинджера, Китай, як і інші країни світу, нарешті має «номер факсу», який треба набирати, коли він прагне вести діалог із офіційним Києвом.

Дві речі, які вразили мене в ході подорожей до КНР в останні роки. Перша — поінформованість китайської сторони, її розуміння непростих реалій українського політичного життя. Тобто відсутність у нас артикульованої політики щодо Китаю не призвело до того, що Україна зникла із карти китайських інтересів.

І друга річ — китайський інтерес щодо України. Він не менш виражений і масштабний, ніж наш. Очевидно, що Україна має потенціал інвестиційного ельдорадо. Проте ми традиційно (іноді обгрунтовано, а іноді через особливості національного характеру) боїмося, що інвестиційний бум вилетіть в «розпродаж України» та кінець національного суверенітету. Переконалий: прихід в Україну китайського інвестиційного капіталу — річ позитивна. Його не треба боятися, а слід усіляко вітати — як чинник, що дасть нашій економіці додаткову стабільність і впевненість у завтрашньому дні.

Те ж саме стосується Бразилії, В'єтнаму, країн Перської затоки та й інших точок на карті зовнішньої політики України, які засвідчують очевидне: її обрії радикально, кардинально розширюються.

Задіяти свій ресурс

Український дискурс на тему «ЄС чи Росія» вражає багатьма речами, але насамперед — мисленням на рівні політичних «страшилок». «Якщо ми не вступимо в ЄС, нас проковтне Росія» — твердять одні. «Вступите в ЄС — і вас перетворять на рапсове поле для етанолових потреб» — лякають інші. На мою думку, Україна дещо завелика і має надто виражений індивідуальний характер, аби її «ковтали» або на щось перетворювали.

Треба мислити більш самодостатньо. Ми не голі і не босі, маємо що запропонувати світу. І не настільки малі, щоб чужа парасоля вирішила всі наші проблеми. Якщо новий світ, в який ми входимо, справді буде світом боротьби за ресурси, то ресурсами нас природа наділила щедро. В тому числі тими, які будуть цінуватися найвище, — харчовим, водним, енергетичним... Питання лише в такому — вони будуть працювати на національний інтерес України чи зроблять її ласим шматком для інших.

Із певною мірою узагальнення, у світі є три чинники, які визначають силу чи слабкість нації, — економіка, демографія та природні ресурси. Нація може мати погану демографію, але бути сильною за рахунок інноваційної економіки та ресурсів. Може мати економічні проблеми, але прямувати до їх вирішення за рахунок позитивної демографії та ресурсів. Але якщо, як у випадку України, економіка протягом багатьох років залишалася неререформованою, демографія — поганою, а ресурси — невикористаними, то це означало тільки одне: були потрібні зміни, і зміни термінові.

Звідси — масштабність реформ президентського порядку денного. Звідси — небажання витратити час на патові ситуації в українському політичному дискурсі.

Для ілюстрації нагадаю: за оцінками ООН, до 2050 року потреба світу у харчах зросте на 70%. Це означає, що за світовим обіднім столом щодня з'являються 219 тисяч нових ротів. Я сказав би — це 219 тисяч щоденних додаткових аргументів, аби Україна не втрачала жодного дня і мислила самодостатньо, як міжнародний гравець, який принаймні в одній сфері — харчовій — має потенціал справді глобального впливу.

Стратегічна рівновага

Очевидно, що Україна — це Європа. Вона має орієнтуватися на європейські цінності та бути вірною своїй європейській суті. Так само зрозуміло, що Україна історично та культурно близька до Росії. Була, є і буде. Проте в умовах, коли сучасний світ стає дедалі більш орієнтоцентричним, Україна має дивитися і далі — на Схід, на Захід, на Південь.

Активізація нових стратегічних напрямів національної зовнішньої політики дасть нам простір для дипломатичного маневру, інвестиції та партнерство, в якому проблема «подвійного дна», можливо, буде не такою гострою, як часто бувало на ін-

ших напрямках. Вона дасть нам силу, щоб тримати свою лінію у відносинах із РФ та не бути в ролі прохача з ЄС.

Україні потрібен стратегічний баланс. Але баланс у більш широкому сенсі, ніж «балансування». Що більше точок опори матиме українська зовнішня політика за межами лінії ЄС–РФ, то стабільнішою, упевненішою вона буде.

Це стосується як найкращого, так і найгіршого сценарію на наступні роки.

Найкращий — це якщо справдиться прогноз швейцарського банку Credit Suisse, що у наступні п'ять років сумарний ВВП країн світу зросте на 50%, до 345 трлн дол. На думку банкірів, це відбудеться насамперед за рахунок китайського «економічного дива» та потужного зростання в тихоокеанській Азії, Латинській Америці та Африці.

Найгірший — це якщо західна фінансова «бульбашка» лусне, з усіма відповідними наслідками для світової економіки. В такому разі найшвидше оговтаються ті, хто має власне розвинене виробництво. А це насамперед молоді, енергійні зростаючі ринки.

Україні потрібна не просто протизвага до її традиційної зовнішньополітичної дихотомії. Їй потрібна причетність до глобальної динаміки, якщо вона буде позитивною, і «страховий поліс», якщо ця динаміка буде негативною. У нинішніх умовах ні розпливчата перспектива членства в ЄС, ні розтяжка по лінії ЄС–РФ, окремо взяті, не дадуть Україні ні першого, ні другого. Поки Україна існує в обмеженому геополітичному вимірі, реалізація її потенціалу буде так само обмеженою. Вона буде скоріше об'єктом, ніж суб'єктом. Але що активніше розширювати поле нашої зовнішньої політики за рахунок інших гравців, то краще буде для реалізації наших пріоритетів, у тому числі європейських, і тим більше буде навколо України нової динаміки.

Усвідомлення цієї необхідності — це, як на мене, один із очевидних уроків перших двадцяти років незалежності. Ще один урок полягає у тому, що самого тільки усвідомлення замало. Потрібна ангажована, багаторівнева державна стратегія. В першу чергу — економічна, в другу — політична. Потрібна єдність думки, риторики та дії. Потрібне розуміння, що Україна може мати європейську мету, але в умовах нової міжнародної реальності шлях до цієї мети буде дещо іншим, ніж у нових країн — членів ЄС. Це буде шлях внутрішньої трансформації за

європейськими критеріями, у стратегічному партнерстві з ЄС та Росією, але й за рахунок розбудови відносин із тими регіонами світу, де є позитивна динаміка розвитку, жива зацікавленість у співпраці з Україною та повага до її прагнень.

І останнє: рівновага — це не багатовекторність. Вона означає внутрішню силу та чітке розуміння, чого ми прагнемо — у поєднанні із здатністю «почути кроки Провидіння в шумі історії». Гюго казав, що рівновага це основний закон матеріального світу, так само як справедливість — основний закон духовного. Україні вона потрібна — щоб стати сучасною європейською державою, яка розвивається в унісон із навколишнім світом.

Kostyantyn GRYSHCENKO,

foreign Minister of Ukraine

STRATEGIC BALANCE AS A CHANCE FOR UKRAINE IN THE MULTIPOLAR WORLD

When looking at the modern international policy one remembers the Bismarck's phrase that the art of a statesman is «in hearing the steps of Providence in the noise of history and to follow it for a certain period of time». We live in the time of great changes in the global policy and economy and the greater changes yet to come. If Bismarck lived today, he would view these steps as historically significant and would advise to see the new historical developments, comprehend them and use them for the benefit of the state. In the last 20 years the pendulum of history swings much faster than in the previous epochs. We are accustomed to staying on the cross-road, but it is quite possible that decisions to be made now since the collapse of the USSR will be as significant as never before. My article is about it.

Moment of History

Moment of history is the moment when a new epoch begins and the states of the world identify their places in it. Therefore, it is the moment when all emotions, political envies and ambitions should fade away. It is the moment when sensible way of thinking and balanced conclusions should be the only responsible approaches, because successful advances of the country for the decades ahead depend upon them. This is the moment Ukraine is experiencing now.

At the beginning, it is important to recognize that Ukraine, like most of the world states, is on the threshold of a new international reality that will be either with «plus» or with «minus» sign. A period of global economic exuberance in the next ten years is as

probable as the period of an economic crisis that will lead to revision of the traditional fundamentals of international life. Ukraine should be ready for both scenarios. It is essential to bear in mind that no matter what route the chariot of history chooses; in any case the forthcoming global changes will have their direct impact on Ukraine. The point is to foresee the nature of this impact.

Crises (or Renewal) of the West. Economic Dimension

There is no sense to deny that the Transatlantic West is in crisis, which is probably the largest since the Second World War. The crisis has three dimensions – economic, geopolitical and ideological.

The economic dimension is most evident of all.

Financial shocks of 2008–2009 and a current crisis in the Euro zone have shown that the system of social guarantees developed in the West, is losing its stability with deepening negative demographic tendencies and mass transfer of production resource to the East. Once solid financial ground, it is shaking now under the feet of the whole generations. Companies, production facilities and even the whole industries are moving to China, India, Indonesia... It is true for many EU members and the USA as well.

Though the scale of problems is great, the USA is in a better position for addressing them.

Washington with its more consolidated power than in the EU, a more mobile population and a dollar as the world currency has more political moves to address negative economic tendencies. Periodical public debt level increase is the most radical mechanism including dollar injections into the market, the move supported by the global population saving their monies in dollars.

These actions produced a gigantic financial «bubble». Since January 26 the public debt threshold in the USA has been 16,4 trillions USD. It becomes clearer that this way is dangerous and the state cannot develop by the same scenario any more. Particularly, the state has to save more money, to collect higher taxes and to find new ways for encouraging the national output. Opportunities for these steps will open with completion of the Iraq and Afghanistan campaigns. Though, there is no guarantee that reduction of the public expenditures and increase of the tax burden will not suppress the economy even more. In other words, the USA has a complicat-

ed and responsible period in the nearest future and will apparently concentrate all its efforts for solving domestic problems.

The European Union has similar challenges, but the situation in the EU is more complicated, at least, for three reasons. First, the crises developed in the situation when the EU has not yet created an optimal decision-making mechanism for its grown size. The state ship during economic storm needs not only an experienced captain but also a sophisticated navigation system. The EU ship has several captains, but the navigation system is still unmanageable, though it has undergone several modifications. A popular concept of recovery through integration deepening sounds logical, but if this deepening reflects the ideas of only one EU member, this may only increase tension.

Second, all bonuses and guarantees of the «social state» being for many years the EU pride have become so deep in the mentality of Europeans that any attempts to review them require especially sensitive efforts not only at the political level but also at the level of human mentality. In the forthcoming years the EU citizens will have to sacrifice some comfortable habits and develop more tough every day habits. This is the way of possible political changes, particularly upsurge of political forces embracing populist or isolation ideology.

Third, the EU faces a problem of the Euro zone, whose creation was accompanied by several mistakes and misbalances. It is a tough task to improve this situation in view of the above mentioned observations.

The situation is complicated but not tragic. Economic problems of the West, both EU and USA, are possible to resolve in practice. However, this needs to reconsider things that until recently were viewed as fundamentals. We are talking not only about revision of the «social state» fundamentals but also about corporative business. We are talking about new levels of control for the financial markers (the Dodd-Frank Act in the USA was only the first step on this path). Finally, we are talking about reconsideration of the place of the West on the scales of the global geopolitical influence and here we pass to the next dimension of the crisis.

Crisis of the Leadership

Geopolitical crisis of the modern world is the crisis of the leadership. The two-polar world as well as the unipolar one has fallen

into oblivion. Currently the world looks rather like the world without prominent geopolitical leader. The USA and EC are solving their own problems, while the young «tigers» have not yet developed traditions of their global expansion policy. In terms of geopolitics we yet again stand on the threshold of a new reality that may not be with «plus» sign. There are grounds for optimism though: for example, the West accepts the forthcoming changes realistically.

Hardly anybody doubts that since 2025 China will be the most powerful global economy. Some people think that this will happen since 2018. This situation forces the USA and to a less degree the EU to revise their global agendas.

The specifics of the situation is not only in the fact that the West will have to devote the next decades to solving its economic problems, but also in the fact that other regions of the world are passing the period of self-establishment, realizing their ambitions and opportunities in the international arena. Time of impressive global economic growth (precisely such were the last 20 years) has created a unique situation where a single global leader is being replaced by dozens of regional ones with a global perspective and aspirations. Decentralization of the global influence is taking place, creating a new system of international relations, in which the USA continues to be an integral part, but rather like a mediator. Judging by the Washington rhetoric, it is mentally prepared for this role.

The United States will not lose its global leadership, but will no longer be the sole leader. Maybe, after «ten years of wars» this role will be beneficial for the USA. It needs a break in order to take care of its domestic affairs and to restore confidence. We see how the U.S. presidential campaign unfolds to the accompaniment of debates about whether this century will be «American» and whether America really needs another «American century». Americans themselves have to answer this question. To my opinion, the global leadership pedestal is wide enough for America and for others, but it is difficult to imagine it without the United States.

Rethinking Western Ideology

The ideological dimension of the changes ongoing in the West is primarily a rethinking of its place in the world. As mentioned above, for the USA this means a gradual restriction of the global leadership agenda and a geographic shift in priorities. Instead,

for the EU this means changing ideology of what we call the «European Union».

The ideological impetus of the European unity, which for a long time has been a distinguishing characteristic of the continent, is followed by a decline, partly for cyclical reasons, and partly under the influence of internal EU problems. Both in political circles and in a wider circle of voters there is an opinion that the chapter of history associated with the unity of the continent as a whole is completed and the project called «United Europe» is finalized. New legal barriers are created in response to new waves of expansion (such as a provision on mandatory approval by the referenda in a number of member countries). Accordingly, after the accession of the Balkans one can expect a long or even very long interval in the process of the EU expansion to the East.

The fact that the most part of Europe remains outside the EU, does not cause any emotional or political discomfort with the majority of the European leaders. This is especially true for the European ambitions of the two big players — Ukraine and Turkey. There is a stereotype that their EU accession will break the balance of power in the European Union, destroy the demographic balance and increase financial expenditure, which the EU can not afford. These concerns are more emotions than rational. However, it is their irrationality that makes the discussion about the European prospects for Ukraine and Turkey especially complicated.

Broadly speaking, the foreign policy philosophy of the transatlantic West can not resist changing in view of the fact that the rise of China facilitates several successful models of modernization in the world. Economic and political «Westernization» is no longer the only way to success. The modern East is a new, somewhat alternative way whose elements can be borrowed by the rest of the world. However, the main thing is a cold-eye approach and no euphoria because it is not all that simple in the East.

Rise of the East

Economic growth indicators of China are really amazing: vigorous economic growth for three decades (10% annual growth on the average), 440 million of extremely poor people managed to improve their material welfare, breakthrough from the marginal agricultural country into a modern urban «production resource» of the world economy.

China managed to find an optimal combination of the communist ideology, market economy and novelty «state capitalism». It is optimal at least for China with its excessive demographic resources. This epoch is not ever-lasting and some Chinese provinces manifest tension. However, this does not mean that China will lose momentum but it means that China will have to search for new approaches in order to keep high growth rates, remain attractive for investors, maintain a positive trade balance and, most importantly, give people their own sense of personal involvement in the success of the state. Viability of the state capitalism model, unexpected for many, on the one hand, and a new generation of Chinese elite that came to power, on the other, suggests that China will maintain not only growth but also the necessary transformations.

Positive dynamics is observed in many other growing markets in the East. Political stability, predictable rules of the game in the economy and positive demographic dynamics in the generally favorable conditions of the global economy open doors to the economic breakthrough for dozens of new players. According to the PricewaterhouseCoopers projections, already in 10–15 years the leading global economies will be represented by only two western and three eastern economies. Only six western economies will be in the first twenty, while the rest will be from Asia, Latin America and Africa.

States that for centuries were considered sick are becoming the key to world economic health. This recovery of the East does not mean the decline of the West. On the contrary, the modern world is so interdependent that a high level of economic development almost automatically means a high level of integration with other economies. Therefore, the rise of the East without a simultaneous «collapse» in the West is not at all a paradox. This situation is the only possible form of continuous economic growth at the global level. This time period is unique and it is a chance for Ukraine for which location on the edge of civilization for centuries has been a source of challenges, and now may be a source of new opportunities. This requires a strategic balance in the foreign policy and a key role in this situation belongs to Russia.

Russia. Country between the epochs

The Russian Federation is our nearest neighbor and the main trading partner. In light of the historical relations and family ties

binding our countries Russia for millions of Ukrainians is more than just a neighbor and a partner. It is a kind of psychological marker in the self identity and world outlook of millions of the Ukrainian people. For some it is a second cultural homeland, for others — a country that suffers from the same post soviet «birthmarks» like Ukraine itself and from which it is trying to get rid of by way of the European integration.

Paraphrasing a term popular in the current Russian political vocabulary, Russia is a part of the «Ukrainian world». This explains both the power of mutual attraction of the two peoples and mutual sensitivity to any differences in matters of foreign policy doctrine, internal development and, certainly, bilateral relations. High-voltage emotional background of relations between Ukraine and Russia is their most distinctive features, both at the political level, and at the level of ordinary voters. This leads to the politicization of many issues and, thus, to speculation on them. In making plans for a new era, we should ignore the emotions.

Speaking of growth in one part of the world and the crisis in the other, it is difficult to attribute Russia either to the first or to the second category. It regained its status of a global player and an independent voice. It has no inhibitions in its dialogue with the West and East. On the other hand, Russia, like Ukraine, is still between the epochs. Time will tell for how long. I would distinguish four factors affecting Russia's position on the international arena (and maybe facilitating its changes).

First, in the epoch of growing global competition for resources Russia with its mineral deposits and other natural «heritage» acquires a special status. Smooth functioning of a huge segment of the global economy depends on the Russian energy resources. This is not necessarily a role of the energy appendage. This is rather a role of a global player who enters a new era with a good head start as compared to others. Now it depends on Russia itself how to take advantage of this head start.

Second, vectors of interaction are settled today so that Russia is needed by both the West and the East. Hence, there is a new tonality in relations with the EU and «reset» in relations with the USA (my understanding is that it will be resumed right after completion of the presidential campaign in both countries). Hence, there is an active dialogue and trade of Russia with China, India and other growing markets. The Russians may miss the Soviet Union,

but objectively, from a geopolitical point of view, the end of the world bipolarity is favorable for Russia. The Soviet Union was either an enemy or a friend for the world. The modern Russia is a global player and almost all are interested in its loyalty. At least Russia should not be an enemy. For Ukraine, this latter point is particularly relevant.

Third, Russia manifests renewed national consciousness, based primarily on the realization of the former greatness of the Russian nation and the desire to bring this greatness into a new era. This realization, which some call a new Russian nationalism is the common denominator that unites the modern Russian authorities and most of its internal critics. External critics see it as a restoration of the imperial spirit. However, objectively it gives Russia an opportunity to focus on developing as a unified whole. For Ukraine, it is important that this development should not have an anti-Ukrainian component.

Finally, the fourth factor is that Russia is still expecting the results of the proclaimed policy of modernization. The RF is striving to renovate its role of the regional leader and it has all prerequisites to become such leader for a great majority of the post-soviet states. However, in order to implement these prerequisites Russia needs to become a champion of effective economic transformations for its encirclement. Completion of the presidential election gives a chance for such transformations and hopefully they will be successful.

Way of Ukraine

Ukraine entered the third decade of its independence amid an expressed slowdown of the western expansion, rise of the East and renovation of the national spirit in Russia.

Expansion of the West (USA global leadership and the EU expansion) is the factor traditionally important for many Ukrainian politicians. Some of them developed the whole philosophy on the Brzezinski's idea that Ukraine is the key for the RF «imperial status» and this is our major geopolitical value, without a second thought about this value in case the West stops worrying about this «imperial status». As Grebenshikov once sang: «If your way is shown by the chalk on the asphalt road, where will you go when it snows?».

When the one-polar world is being replaced by the multi-polar one, we may say that the snow fell. Surroundings of Ukraine

underwent cardinal changes as compared to the late 90's. Russia changed; the West reviewed its priorities. Do we need to change ours? No, but we need to change the ways of their implementation.

It is better to be the building site for the East and West than the battlefield between the two. In order to attract the world by this quality our foreign policy should be inseparably connected with the business interests. This should be a policy of paving new trade ways and a policy, where the citizen is in the absolute priority.

Which foreign policy concept meets the needs and requirements of modernization in Ukraine in the best way? The EU was the answer to all questions until it financed, cared and directed transformation in the accession countries. Today the EU subjectively does not have a desire (and objectively does not have the resources) to see Ukraine as an accession country. The situation may change in the future, but now we have to accept this reality, which will have a direct impact on the European policy of Ukraine in the nearest decades. So, the foreign policy has to be formed accordingly.

Modernization of Ukraine

There are two models of successful modernization in Europe. Let's call them conditionally Polish and Turkish. The first model is based on the concept of the state that declares a policy of reforms by the European standards, mobilizes the resources for their implementation and implements them receiving enormous support from the EU at each step of this implementation. The second is the same but the EU support is not a decisive moment.

The Polish model means modernization according to the European criteria in the process of the EU accession. The Turkish model means modernization according to the European criteria under conditions of uncertainty as to the future European membership.

Under current conditions Ukraine needs the European policy approaching Polish but close to the Turkish one with pronounced Ukrainian specificity.

First, this specificity is in the fact that EU accession of Ukraine remains a dream, but this dream depends not only on our development but also on a number of objective components of the European development (financial conditions of the EU, its reformation success, attractiveness of further expansion etc.).

Accordingly, since modernization of Ukraine in compliance with the European standards depends on ourselves, while Eurointegration — on ourselves and on the others, the focus should be made on modernization, in the first place, and on Eurointegration — in the second.

Second, despite of consistent support from our friends in the EU (which we appreciate) our Eurointegration will not be accompanied with generous subsidies, euphoric political statements and least of all by the consensus. No matter what successes we will achieve, there will always be «a country X» (one may even guess which country) that would create barriers for us guided by its own egoistic considerations. There will be situations when something that was accepted by our predecessor as advance we will have to recapture. New Europe will be more egoistic. There will be situations when even sincerely pro-European Ukraine will not have influential «advocates». We should be ready for this.

Why Eurointegration?

A question arises: if political environment has changed so drastically and if ideological impulse of the European expansion is being evidently exhausted does Ukraine ever need to associate with the EU? It needs and here is why.

First, the ideological impulse of the European expansion is slowing down but it may well be compensated by the impulse of economic growth. A statement that Europe needs consolidation of the technological resource of the West with the energetic resource in the East is fully relevant. This may explode into a new form of the European unification with the involvement of Turkey and post-soviet countries, in the first place based on the four European freedoms — a movement of people, commodities, capitals and services. Many Ukrainian electors do not need a deeper level of integration.

Second, the EU is important for us not so much as a comfortable home to where we want to move, but rather like a guideline on how to build own comfortable home. The European integration in this case is a scheme for implementation of the European recipe of success on the Ukrainian ground. As to achievement of indicators, which in crisis do not look like the recipes of success, we have yet time to think about. Ambivalence of the EU (which always has been in place irrespective of our critical dialogue) gives us a free hand in this respect.

Third, Europe even with all its current problems is a success story for the majority of Ukrainians. This is a sign of hope, which the Ukrainian political elite has been impressing to the Ukrainian electors for twenty years. The idea of the EU membership is firmly rooted in the consciousness of the Ukrainian electorate. The EU orientation has become a commonplace for all political leaders in Ukraine. To remove this footing means to introduce an element of dismay in the domestic political life.

Therefore, the European policy of Ukraine has to preserve its priority status but to become more practical and pragmatic. Modernization of Ukraine and openness to Europe (in light of already agreed Free Trade Zone and Action Plan on the visa regime liberalization). At the same time the European policy is a part of the broader concept related to the modernization of the country. It answers the question of where to go and only partially to the question of how to get there. Real strategic balance of other directions among other factors may answer this question.

Russia as a chance and a challenge

In the modern world an issue of successful reforms is primarily an issue of successful investment policy. From where do the investments come? Why not from Russia? It is close to us historically and culturally. Trade with Russia is rapidly growing. It has free capital and it has an interest.

The point is that this interest is not so much economic, but rather emotional. The RF may receive investment dividends from any growing economy of the world. Even the anticipated Eurasia Union may well function without Ukraine despite of common perception. However, there is an impression that some Russian politicians consider that only return of Ukraine to their zone of influence will give them a sense of coming back to the normal state of affairs. This is a hindrance. We are ready to invest our economic potential to the partnership, but we are not ready to sacrifice our striving to build Ukraine by the European criteria. This is the first.

The second, partially due to mental habit and partially under purposeful political influence some Russians better accept the idea of Ukraine as a sort of «foreign project» than the idea of Russia-friendly but independent Ukrainian state. This is not a sound groundwork for the perspective relations. This groundwork should be improved and the notion of «norm» should be expanded.

On the other hand, striving for partnership with Russia is a constant of our foreign policy. As part of the «Ukrainian world» Russia will always be one of our poles of attraction. In good circumstances, it may be Ukraine's most friendly, understanding partner both in attaining economic goals and in strengthening the national security. Even if the circumstances are bad there is no need to fall into hysteria and negativism. We should be what we are, that is, the European democracy, and we should purposefully and openly develop partnership with Russia in the sphere where Russia is ready to cooperate.

It is now that the decision is being made whether the times are good or bad. In no small measure it depends on our joint capacity to settle the «energy» differences on the basis of the long-term strategic interests and standards recognized in the world.

So, Russia, whose partnership may be the answer to basic questions of the foreign policy strategy of Ukraine is, in fact, only part of the answer.

Expanding the horizons

We exist between two magnets of influence, each with its own mutual attraction and its own lines of tension. In addition to these two directions, whose priority is unquestionable, the bipolar world requires partners without hidden agendas or desire to impose their own will. We can find such partners outside the traditional limits we set for ourselves. We have to seek partners interested in economic dividends and political benefits they can receive from cooperation with Ukraine. At the same time they have to be ready to accept Ukraine as it is, i.e. independent, democratic, partially pro-European and partially as a «thing in itself».

Let us take Turkey. It is the most dynamic economy in Europe, which is, first, nearby and, second, interested in Ukraine. Third, the situation with a dialogue with Europe is, if not particularly identical, than very much alike in both countries. Fourth, the Turkish modernization model (based on the European principles but implemented independently) is very close for Ukraine.

The latter argument, to my opinion, is the most important. During the last decade we witnessed successful implementation of reforms and amazing internal and external transformation in Turkey under the leadership of its Prime Minister Erdogan. After a long period of uncertainty, crisis, corruption and discord the

Turkish people consolidated and made a breakthrough in the new national reality. Those who have seen in numerous Ukrainian-Turkish governmental contacts, including the contacts at the level of the President Yanukovich and the Prime Minister Erdogan, something more than just diplomatic routine, are right. It is really more than routine. This is, first, the emergence of a new regional tandem and second, the adoption of experience, which can be really useful for Ukraine including experience in integration of the national economy in the world without mediation from the existing integration associations, but directly and independently. China is a more remote but promising partner. There were years, when trying to beat time on the European direction, we were clearly behind in the Chinese. It would be not easy to bridge the gap, but we have no other alternative. China is a global player and in the field of the European policy China has all chances to be calm and unobtrusive player, which especially interesting for us.

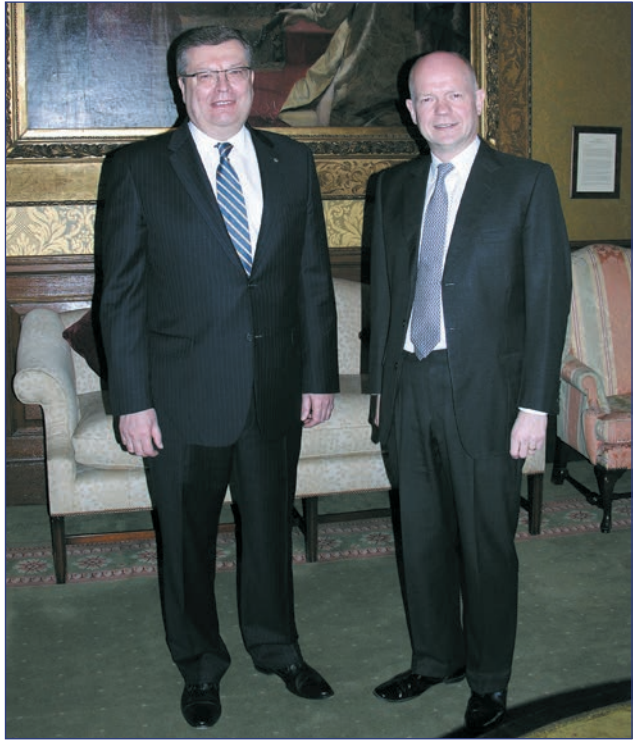
It is good that Ukrainian power is finally consolidated. Even better, that it does not have strong ideological coloring and is aimed primarily at straightening things out in the state. Paraphrasing Kissinger, China, like other countries of the world, finally has a «fax number», which should be dialed when it seeks to have a dialogue with official Kyiv.

There were two things that struck me during my trips to China in the recent years. First, China is aware and understands the specifics of Ukrainian political life. Though we did not have articulated policy towards China, the latter did not exclude us from its interests.

Chinese interest to Ukraine is another thing. This interest is as expressed and ambitious as ours. Evidently, Ukraine has a potential of the investment El Dorado. However, traditionally (sometimes reasonably and sometimes due to the specifics of the national character) we are afraid that the investment boom will spill over to the «sale of Ukraine» and end of the national sovereignty. I am confident that inflow of the Chinese investment capital is positive for Ukraine. It should not be feared but widely welcomed because this factor will provide additional stability to the economy and confidence in the future.

The same is true for Brazil that I visited a couple of weeks ago, Vietnam where I was this week and the Gulf countries that I visited and will visit again. The same is true for other states on the

Зустріч Костянтина
Грищенка з Державним
секретарем у закордон-
них справах і справах
Співдружності Вільямом
Хейгом
Meeting of the Kostiantyn
Gryshchenko with the
Secretary of State for
Foreign Affairs and
Commonwealth Affairs
William Hague

Зустріч Костянтина
Грищенка з українською
громадою Баку
Meeting of the Kostiantyn
Gryshchenko with
Ukrainian community
in Baku

Зустріч Костянтина Грищенка з Генеральним секретарем НАТО Андерсом Фогом Расмуссеном.
26 березня 2012 р., Сеул
Meeting of the Kostiantyn Gryshchenko with the Secretary General of NATO Anders Fogh Rasmussen.
March 26, 2012, Seoul

Костянтин Грищенко з Генеральним секретарем ОБСЄ Ламберто Занньєром.
2 жовтня 2012 р., Київ
Kostiantyn Gryshchenko with the Secretary General of OSCE Lamberto Zannier.
October 2, 2012, Kyiv

foreign policy map of Ukraine testifying the evident – Ukraine is expanding its horizons.

Employing own resources

The Ukrainian discourse on the subject «EU or Russia» is surprising in many things but most of all in thinking at the level of political «horrors». «If we don't access the EU, Russia will swallow Ukraine», – some politicians warn. «If we access the EU, they will transform us into the rape field for producing ethanol» – other politicians panic. To my opinion, Ukraine is too large and has its unique individual nature to be either swallowed or transformed.

We need to think self-sufficiently. We are not humble and have assets to offer. We are not too small to expect that someone's umbrella will hide us from all problems. If the new world, we are entering, is the world of battle for the resources, the nature was generous in providing Ukraine with them including most valuable such as food, water, energy... The point is whether these resources will work for the benefit of Ukraine or will become a «sweet spot» for the others.

Broadly speaking, there are three factors in the world that determine strength or weakness of the nation – economy, demography and natural resources. The nation may have poor demography but be strong thanks to innovative economy and resources. The nation may have economic problems, which may be solved at the account of positive demography and resources. But if economy, as in Ukraine, has not been reformed for many years, the demographic situation is poor and the resources are not used, it only means that urgent changes are badly needed.

This explains the large-scale reforms of the Presidential agenda and unwillingness to waste time for the stalemate situations in the Ukrainian political discourse.

Illustratively: according to the UN estimate, the global food demand will grow by 2050 by 70%. This means that 219 thousand of new eaters will appear at the dinner table. I would say that these are 219 thousand of additional arguments for Ukraine not to lose time and think self-sufficiently, as a global player, which at least in one sphere, the food resources, has a potential of really global caliber.

Strategic Balance

It is evident that Ukraine is natively European. It should orient on the European values and be firm in its European essence. Likewise, Ukraine historically and culturally is close to Russia, was in the past and will be in the future. However, under conditions when the world becomes more and more Orientocentric, Ukraine should look further — to the East, to the West and to the South.

Mainstreaming of new strategic directions of the national foreign policy will give us space for diplomatic maneuver, investments and partnership, in which the problem of «double bottom» may not be so crucial, as often happened in other areas. It will give us strength to hold our line in relations with Russia and not be in the role of the EU petitioner.

Ukraine needs a strategic balance, but the balance in a broader sense than «balancing». The more support points the Ukrainian foreign policy has outside the EU-RF line, the more sustainable and confident it would be.

This is true both for the best and for the worst scenarios for the next years.

The best scenario is the one projected by the Swiss Bank Credit Suisse: in the next five years the total global GDP will grow by 50%, up to 345 trillion USD. According to the bankers, this will happen, in the first place, at the account of the Chinese «economic miracle» and powerful growth in the Pacific Asia, Latin America and Africa.

The worst scenario is if the western financial «bubble» bursts with all its consequences for the world economy. In such situation only countries with the developed production sector will survive. First of all, these are young, energetic growing markets.

Ukraine needs not just a counterbalance to its traditional foreign policy dichotomy. It needs involvement in the global development, if it is positive, and «insurance police» if the global dynamics will be negative. Under current conditions, neither obscure prospect of the EU membership, no the EU-RF stretching separately taken, provides Ukraine neither former, nor latter. Until Ukraine exists in the limited geopolitical dimension, implementation of its potential will also be limited. It will be rather an object than a subject. If we more actively expand a foreign policy sphere at the account of new players, the better conditions we will have for implementation of our plans and more new dynamics will be around Ukraine.

Realizing this necessity, to my opinion, is the most evident lesson of the first twenty years of independence. Only realizing is not enough and this is another lesson. We need agenda-driven multi-level state strategy, first, economic and second, political. We need unity of idea, rhetoric and action. We need to understand that Ukraine may have a European dream but under conditions of new international reality the way to its implementation will somewhat differ from the way of the new EU member states. This going to be a way of internal transformation according to the European criteria in the strategic partnership with the EU and Russia but also at the account of developing relations with those regions of the world where there is a positive development, real interest in cooperation with Ukraine and respect to its intentions.

Finally, balance is not multi-vector nature. Balance means inner strength and clear understanding of what we want in combination with the ability to «hear the steps of Providence in the noise of history». Hugo once said that balance is the main law of the material world like justice is the main law of the spiritual world. Ukraine needs it in order to become modern European state developing in unison with the rest of the world.

Міністр закордонних справ України Костянтин Грищенко та Генеральний секретар Ради Європи Торбйорн Ягланд. Київ, 10 вересня 2012 року

Minister of the Foreign Affairs of Ukraine Kostyantyn Gryshchenko and Secretary-General of the European Council Thorbjørn Jagland. Kyiv, September 10, 2012